

Bedömning av delprov A – diskussion och information

Delprov A prövar elevens förmåga att skriva en utredande text som är anpassad till den vetenskapliga texttypens krav. Denna typ av skrivande har en framskjuten plats i båda svenskämnenas kurs 3, vilket framgår av såväl centralt innehåll som kunskapskrav.

En vetenskaplig text ska kunna granskas kritiskt. Till exempel ska experiment kunna upprepas eller argumenten prövas. Detta kräver tydlighet i texten. Vad gäller såväl innehåll som språk krävs precision och koncentration. Elevens resonemang ska tydligt hålla sig inom frågeställningens ramar och språket ska vara koncist och exakt, exempelvis genom ett adekvat ordval.

Anpassningen till den vetenskapliga texttypen är ett övergripande krav som återspeglas i bedömningsmatrisens krav på innehåll, disposition och textbindning samt på det språk som används. Utprövningarna har visat att elevens förmåga att möta dessa krav är helt avgörande för hans eller hennes möjlighet att lyckas med sin lösning av delprov A.

Beskrivning av bedömningsunderlagen

Bedömningen av delprov A genomförs utifrån bedömningsmatriser, kommentarer till bedömningsmatriserna samt med hjälp av exempel på elevlösningar med analys. På grund av skillnader i kunskapskrav mellan de båda svenskämnena innehåller delprovet olika bedömningsmatriser för svenska och svenska som andraspråk.

Bedömningsmatriser

Bedömningsmatriserna är konkretiseringar av ämnesplanernas kunskapskrav. De beskriver dels bedömning utifrån delaskpekter av en text, till exempel Innehåll och kritisk läsning, dels helhetsbedömning av texten, vilken leder fram till ett delprovsbetyg.

Matriserna bör läsas från vänster till höger vid bedömningen. I matriserna förutsätts att den elev som uppnår ett högre krav också har uppnått ett lägre. I vissa fall beskriver inte matriserna någon progression för enstaka kravnivåer eftersom kunskapskraven inte medger det. Då upprepas den lägre kravnivån. Ett mindre typsnitt signalerar upprepningen.

Matriserna är utformade som kopieringsunderlag för att tydliggöra bedömningen och underlätta lärarens arbete. Den lärare som vill kopierar en matris per elev och stryker eller kryssar för de beskrivningar som stämmer in på elevlösningen.

Kommentarer till bedömningsmatriserna

I detta avsnitt beskrivs och kommenteras matrisernas delaskpekter och helhetsbedömning samt hur bedömningen leder fram till ett delprovsbetyg. Här anges även vad som krävs för olika nivåer och exempel på hur detta kan framgå. I kommentarerna behandlas svenska 3 och svenska som andraspråk 3 parallellt.

Analys av exempellösningar

Exempellösningarna med analyser konkretiserar bedömningsmatriserna. Dessa lösningar är autentiska texter som elever skrivit vid utprovningar av uppgifterna. Lösningarna, fem stycken per uppgift, har bedömts och diskuterats av ett flertal aktiva lärare vid bedörmöten.

De presenterade elevlösningarna och analyserna ska fungera som stöd för lärarna i deras egna bedömningar. Fem texter för varje uppgift kan då verka ge ett alltför magert bedömningsstöd. Men i själva verket liknar de tre uppgifterna varandra så mycket att analysen och bedömningen av en elevlösning följer samma principer oavsett vilken uppgift eleven valt. På samma sätt liknar bedömningen i de båda svenskämnen varandra i mycket hög grad.

Kraven på anpassning till den vetenskapliga texttypen är desamma för samtliga tre uppgifter, liksom kraven på disposition och språk. Därför har en lärare som exempelvis ska bedöma en lösning av uppgift 1 i stort sett lika stor nytta av analyser av exempellösningar för någon av de andra uppgifterna.

Inför den språkliga bedömningen

En text kan studeras ur flera olika perspektiv för att lägga dess språkliga kvaliteter i dagen. Nedan beskrivs och förklaras några grammatiska och språkliga termer som förekommer såväl i avsnittet om språk och stil under rubriken Kommentarer till bedömningsmatriserna (s. 17–19) som i analyserna till elevlösningarna (s. 22–69).

Meningsbyggnad och ordföljd. När det gäller textens variation kan det vara givande att iaktta dels fördelningen mellan huvudsatser och bisatser, dels vilken typ av bisatser som förekommer. I vetenskaplig text krävs ett varierat bisatsbruk.

En varierad ordföljd känns igen genom fundamenten, de ord som står före det finita verbet i huvudsatsen. Om dessa utgör olika satsdelar (subjekt, adverbial och objekt), och om fundamenten dessutom är av varierande längd, blir känslan vid läsningen att texten har flyt och rytm.

Ett exempel är följande utdrag från en text där fundamenten strukits under.

Boktryckarkonsten ses idag som en av mänsklighetens största bedrifter. Sannolikt insåg Gutenberg sin uppfinnings potential och med facit i hand kan konstateras att den har förändrat världen, speciellt människornas bildningsnivå i gemen. Något som är vanligt idag är att den digitala tekniken lovprisas. Förespråkare anser att denna teknik ska revolutionera bokutgivningen lika mycket som Gutenbergs boktryckarkonst en gång gjorde.

Fundamenten utgörs här av subjekt, adverbial, adverbialfras, subjekt med ett huvudord följt av en bisats och subjekt.

Nominalfras. Valet av nominalfraser ger en indikation på hur effektiv och precis en text är. En nominalfras består som regel av ett substantiv eller pronomen samt eventuella framför- och efterställda bestämningar.

Nominaliseringar är när ett skeende uttrycks med ett substantiv i stället för ett verb. Användning av nominaliseringar förtätar språket och är vanlig i vetenskaplig stil. Exempelvis ”eftersom de väger för mycket” – ”p.g.a. övervikt”, ”livsmedel håller längre” – ”livsmedels ökade hållbarhet”. Nominaliseringar blir dessutom ofta sammansättningar i svenskan (till exempel ”när tekniken utvecklades” – ”teknikutvecklingen”).

Verbfras. Textens verbfraser bedöms utifrån variation och precision.

Man kan exempelvis undersöka om eleven mest använder allmänna verb som ”vilket gjorde att det blev lättare för läsaren att”, eller om det förekommer mer precisa verb som ”medförde”, ”resulterade”.

Partikelverb är verb som följs av betonad preposition (eller adverb) och därigenom får en modifierad eller helt annan betydelse. Partikelverb är vanliga i språkbruket och tyder, rätt använda, på förtrogenhet med idiomatiska uttryckssätt.

Adverbialfras. I adverbialfraserna får man bland annat reda på de omständigheter som föreligger. I texter med kronologisk uppbyggnad är adverbialen ofta tidsadverbial (”först”, ”sedan”, ”när”) och rumsadverbial (”i boktryckeriet”, ”inom båda medierna”). I texter av vetenskaplig karaktär används också adverbialfraser som exempelvis förklarar orsaker (”av det skälet”) och anger villkor (”Förutsatt att”). Satsadverbial ger nyans åt framställningen (”förmodligen”, ”vanligtvis”). Sammantaget kan man säga att en rik och varierad adverbialanvändning ger texten en större fylighet och precision.

Bedömning av delprov A – bedömningsunderlag

Beskrivning av uppgiften

Delprov A behandlar ”någon aspekt av svenskämnet”. Citatet är hämtat från det centrala innehållet i svenska 3 där den skriftliga framställningen ska inriktas på svenskämnesanknutna teman. I det centrala innehållet för svenska som andraspråk 3 anges att skrivandet ska leda till texter av vetenskaplig karaktär, men vilka ämnen skrivandet ska behandla anges inte.

De tre uppgifter som eleven har att välja mellan är likartade och bygger samtliga på texthäftet. Eleven ska utifrån en av instruktionerna skriva en utredande text av vetenskaplig karaktär. Elevens text ska innehålla tre moment, som motsvarar de tre feta verben i instruktionen: en presentation av frågeställningen, en sammanställning av relevanta delar av källmaterialet och en slutsatsdel.

De tre valbara uppgifterna är likartade vad gäller de krav som ställs på eleven.

Bedömningsmatris delprov A
– svenska 3

	F	E	C	A		
Innehåll och källhantering		<p>Textens innehåll är till viss del anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen. Detta innebär följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Texten innehåller en presentation av frågeställningen. – Texten innehåller en rimlig beskrivning*. Beskrivningen är en med viss säkerhet utförd sammanfattning av flera relevanta källor från texthäftet. – Texten innehåller slutsatser**/ en jämförelse** som delvis bygger på textreferaten. – Texten utmärks delvis av objektiv saklighet. – Eleven tillämpar regler för citat- och referatteknik. 	<p>Textens innehåll är anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen. Detta innebär följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Texten innehåller en presentation av frågeställningen. – Texten innehåller en rimlig beskrivning*. Beskrivningen är en med viss säkerhet utförd sammanfattning av flera relevanta källor från texthäftet. Beskrivningen har tydligt fokus på frågeställningen. – Slutsatserna/Jämförelsen presenteras i ett utvecklat resonemang som är klart uttryckt och i huvudsak bygger på textreferaten. – Texten utmärks i huvudsak av objektiv saklighet. – Citat- och referattekniken fungerar i huvudsak väl med t.ex. referatmarkörer. 	<p>Textens innehåll är väl anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen. Detta innebär följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Texten innehåller en presentation av frågeställningen. – Beskrivningen är en skickligt utförd sammanfattning av flera relevanta källor från texthäftet. Beskrivningen har tydligt fokus på frågeställningen. – Resonemanget är väl utvecklat och nyanserat samt bygger tydligt i huvudsak på textreferaten. – Texten utmärks av objektiv saklighet. – Citat- och referattekniken är väl fungerande. 		
Disposition och sammanhang		<p>Texten har en tydlig disposition med inledning och avslutning samt fungerande textbindning. Texten är på ett rimligt sätt indelad i stycken.</p>	<p>Texten är väldisponerad genom väl fungerande inledning, avslutning och textbindning samt god balans mellan olika delar.</p>	<p>Texten är väldisponerad genom väl fungerande inledning, avslutning och textbindning samt god balans mellan olika delar.</p>		
Språk och stil		<p>Språket följer i huvudsak skriftspråkets normer för språkriktighet. Språket är varierat och innehåller goda formuleringar.</p> <p>Stilen är till viss del anpassad till den vetenskapliga texttypen.</p>	<p>Språket är klart och bär upp elevens resonemang.</p> <p>Stilen är anpassad till den vetenskapliga texttypen.</p>	<p>Språket är välformulerat med precision i ordval och uttrycksformer.</p> <p>Stilen är väl anpassad till den vetenskapliga texttypen.</p>		
Helhetsbedömning		<p>Texten är till viss del anpassad till syfte, mottagare och kommunikationssituation. Den är ett pm om frågeställningen som till viss del kan fylla syftet att informera och intressera kurskamraterna.</p>	<p>Texten är anpassad till syfte, mottagare och kommunikationssituation. Den är ett pm om frågeställningen som kan fylla syftet att informera och intressera kurskamraterna.</p>	<p>Texten är väl anpassad till syfte, mottagare och kommunikationssituation. Den är ett pm om frågeställningen som väl kan fylla syftet att informera och intressera kurskamraterna.</p>		
Delprovsbetyg	F	E	D	C	B	A

* Vad det är som ska beskrivas framgår av respektive uppgiftsinstruktion, efter det feta verbet **Beskriv**.

** Vad slutsatserna eller jämförelsen ska behandla framgår av respektive uppgiftsinstruktion, efter det feta **Dra slutsatser** eller **Jämför**.

Mindre typsnitt anger att kravet är en upprepning från närmast lägre nivå.

**Bedömningsmatris delprov A
– svenska som andraspråk 3**

	F	E	C	A		
Innehåll och källhantering		<p>Textens innehåll är till viss del anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen. Detta innebär följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Texten innehåller en presentation av frågeställningen. – Texten innehåller en översiktlig beskrivning*. Beskrivningen bygger på flera källor från texthäftet. – Texten innehåller slutsatser**/ en jämförelse** som delvis bygger på textreferaten. – Texten utmärks delvis av objektiv saklighet. – Eleven tillämpar regler för citat- och referatteknik. 	<p>Textens innehåll är anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen. Detta innebär följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Texten innehåller en presentation av frågeställningen. – Beskrivningen fångar in de viktigaste detaljerna och såväl uttalade som underförstådda idéer i de refererade källorna. Beskrivningen har tydligt fokus på frågeställningen. – Slutsatserna/Jämförelsen presenteras i ett utvecklat resonemang som är klart uttryckt och i huvudsak bygger på textreferaten. – Texten utmärks i huvudsak av objektiv saklighet. – Citat- och referattekniken fungerar i huvudsak väl med t.ex. referatmarkörer. 	<p>Elevens beskrivning ger en utförlig bild av de refererade källorna.</p> <p>Slutsatserna/Jämförelsen presenteras i ett nyanserat resonemang.</p>		
Disposition och sammanhang		<p>Texten har en tydlig disposition med inledning och avslutning samt fungerande textbindning. Texten är på ett rimligt sätt indelad i stycken.</p>	<p>Texten är väldisponerad genom väl fungerande inledning, avslutning och textbindning samt god balans mellan olika delar.</p>	<p>Texten är väldisponerad genom väl fungerande inledning, avslutning och textbindning samt god balans mellan olika delar.</p>		
Språk och stil		<p>Språket begränsar endast i undantagsfall kommunikationen.</p> <p>Stilen är till viss del anpassad till den vetenskapliga texttypen.</p>	<p>Språket begränsar endast i undantagsfall kommunikationen.</p> <p>Stilen är anpassad till den vetenskapliga texttypen.</p>	<p>Språket är välformulerat med precision i ordval och uttrycksformer. Språket begränsar inte kommunikationen.</p>		
Helhetsbedömning		<p>Texten är till viss del anpassad till syfte, mottagare och kommunikations-situation. Den är ett pm om frågeställningen som till viss del fyller syftet att informera och intressera kurskamraterna.</p>	<p>Texten är anpassad till syfte, mottagare och kommunikations-situation. Den är ett pm om frågeställningen som fyller syftet att informera och intressera kurskamraterna.</p>	<p>Texten är ett utförligt, nyanserat och välformulerat pm om frågeställningen.</p>		
Delprovsbetyg	F	E	D	C	B	A

* Vad det är som ska beskrivas framgår av respektive uppgiftsinstruktion, efter det feta verbet **Beskriv**.

** Vad slutsatserna eller jämförelsen ska behandla framgår av respektive uppgiftsinstruktion, efter det feta **Dra slutsatser** eller **Jämför**.

Mindre typsnitt anger att kravet är en upprepning från närmast lägre nivå.

Kommentarer till bedömningsmatriserna

Nedan beskrivs och kommenteras matrisernas delaspekter, helhetsbedömningen och delprovsbetyg.

Innehåll och källhantering

Denna aspekt fokuserar på presentationen av frågeställningen, hur väl referaten återger relevanta delar av källorna, hur väl de formella kraven på källhantering uppfyllts, i vilken utsträckning elevens slutsats är relevant och bygger på källmaterialet samt hur väl texten uppfyller texttypens krav på saklighet. Analysen leder fram till en bedömning av hur väl texten innehållsmässigt är anpassad till situationen, mottagaren och den vetenskapliga texttypen.

Övergripande krav på anpassning till situation och texttyp.

Matrisernas beskrivningar av de olika kravnivåerna är för denna aspekt tämligen komplexa. Kravet på E-nivå inleds till exempel för båda svenskämnena med vinjetteningen ”Textens innehåll är till viss del anpassat till situationen och den vetenskapliga texttypen”. De därpå följande fraserna ska ses som en sammanhängande beskrivning av hur denna anpassning bör ske snarare än som en serie separata krav. Detta innebär att nivån kan vara uppnådd även om lösningen är mindre lyckad på någon punkt. I matrisen för svenska som andraspråk är det övergripande kravet på anpassning detsamma på A-nivå som på C-nivå, vilket beror på kunskapskravens utformning. Dock finns progression mellan C- och A-nivå vad gäller beskrivningen och slutsatserna/jämförelsen.

Presentation av frågeställningen. Presentationen av frågeställningen bedöms inte i olika steg, så den nivå som godkänns för E räcker här ända till A-nivå. Hur frågeställningen presenteras bedöms alltså inte, utan bedömningen gäller huruvida den givna frågeställningen presenteras.

Eleven rekommenderas att använda den presentation av frågeställningen som finns i uppgiftsbeskrivningen. I de fall eleven väljer att formulera en egen presentation ska denna motsvara den givna frågeställningen. I tveksamma fall – till exempel där eleven presenterat flera frågor – bör bedömaren väga in i vilken utsträckning eleven i resten av texten har den givna frågeställningen i fokus. Den elev som har presenterat fler frågor men som ändå har fokus på den givna frågeställningen kan nå ända upp till nivå A.

Ett godkänt alternativ är att inleda texten med en tes som besvarar frågeställningen, för att i textens beskrivande del ge stöd för den tesen. I det fallet betraktas presentationen av tesen som en presentation av frågeställningen.

Beskrivning. Beskrivningen ska svara mot det led i instruktionen som inleds med ”Beskriv” i fet stil och ska bygga på källorna i texthäftet. Minst två källor som är relevanta för frågeställningen ska användas för nivå E. I många fall blir beskrivningen rikare och ger bättre underlag för slutsatsdelen om fler källor används men det finns inget generellt krav på fler källor för högre nivå.

I uppgiften ingår att välja ut relevanta källor ur texthäftet och sammanfatta dessa på ett sätt som återger det viktigaste ur källorna. Att referera rätt saker ur källorna är alltså ett kvalitetstecken men också att välja relevanta källor från början. Kravet på sovring ur källorna är lägre på E-nivå, där referat kan godkännas även om irrelevanta inslag ur källorna tas med och något viktigt inslag förbigås. Däremot ska beskrivningar på C- och A-nivå ha ett ”tydligt fokus på frågeställningen”. Detta krav på fokus ställs inte uttryckligen i kunskapskraven för respektive kurs utan är en naturlig följd av det övergripande kravet på anpassning till situationen och den vetenskapliga texttypen.

I svenska som andraspråk syftar matrisens ”viktigaste detaljerna” på sådana inslag i källorna som behöver tas med för att referatet ska göra källan rättvisa; med ”underförstådda” idéer avses till exempel att eleven inser vad som är förgrund och vad som är bakgrund i källtexten. Här innebär A-kravet på en ”utförlig bild” att inga viktiga inslag i källorna får förbigås.

På E- och C-nivå kan smärre missuppfattningar eller övertolkningar tillåtas men inte på A-nivå i ämnet svenska där beskrivningen ska vara ”skickligt utförd”. Denna formulering inbegriper också ett krav på att i beskrivningen inte utelämna uppenbart relevanta källor som finns i texthäftet.

Framför allt på A-nivå skiljer sig matriserna åt för de två svenskämnen. Gemensamt för båda ämnena är dock att kraven på bredd och noggrannhet i referaten ökar på A-nivå.

Slutsatser eller jämförelse. Beskrivningen ska följas av elevens slutsatser. I vissa uppgifter utgörs slutsatserna av en jämförelse. Jämförelsen är här att betrakta som en samling slutsatser om likheter och skillnader.

Slutsatserna ska erbjuda ett svar på frågeställningen. Redan på E-nivå ska slutsatserna delvis bygga på textreferaten. Detta innebär att slutsatserna ska bära omisskännliga spår av referaten – läsaren ska känna igen idéer från källorna i slutsatserna. På C-nivå ska slutsatserna i huvudsak bygga på referaten, vilket innebär att slutsatserna i någon mån står och faller med referatens innehåll – läsaren ska uppleva källorna som avgörande för slutsatserna. I ämnet svenska krävs på A-nivå att denna koppling är explicit eller på annat sätt otvetydig. Detta ska dock inte ses som ett krav på att upprepa källangivelserna i avslutningen, utan anknytningen till tidigare textdelar kan markeras på andra sätt.

På E-nivå kan svaret vara enkelt men det ska ändå i huvudsak motsvara frågeställningen. På högre nivåer ställs högre krav på utförlighet. A-nivån för in krav på nyanseringar, till exempel garderingar, reservationer eller andra tydliggöranden av slutsatsernas relevans och säkerhet. Även slutsatser som presenteras i flera delar, till exempel steg för steg, bedöms vara nyanserade.

Matrisernas krav på utvecklade och nyanserade resonemang i slutsatserna kan uppfyllas på olika sätt. Det vanligaste är att eleven utformar sin avslutning på ett sådant sätt att den ger ett utförligt och nyanserat svar på frågeställningen. En annan metod är att hålla frågeställningen aktuell

redan i textens beskrivande del. Man kan förenklat säga att ju mer referaten har explicit fokus på frågeställningen, desto mindre ordrik behöver avslutningen vara. En skicklig skribent kan koppla varje referat till frågeställningen på ett sådant sätt att avslutningen mest blir en fråga om att sammanfatta och knyta ihop säcken.

Objektiv saklighet. Fokus i hela framställningen ska ligga på källmaterialet och inte på elevens egna åsikter och värderingar. Elevens egen inställning ska inte lysa igenom i form av recenserande kommentarer till källtexterna. Däremot är det förenligt med den vetenskapliga texttypen att använda ordet ”jag”. Inte minst i slutsatserna kan det vara lämpligt att skribenten på det sättet gör klart för läsaren vilka resonemang som bygger på egna idéer.

Det kan inte krävas att elevens slutsatser ska vara fullt ut rimliga och vetenskapliga. En vanlig brist i elevlösningarna är dock att eleven generaliserar långt bortom vad källtexterna ger fog för. Svepande påståenden och vaga förenklingar strider mot den vetenskapliga texttypens krav på saklighet, även om de kan accepteras på E-nivå så länge de inte dominerar slutsatsdelen. På C-nivå men inte på A-nivå kan eleven på något enstaka ställe antyda eller ge uttryck för egna attityder eller idéer vid sidan av vad källmaterialet ger stöd för.

Att textens innehåll ska vara sakligt är en konsekvens av det övergripande kravet på anpassning till den vetenskapliga texttypen. Detta medför för svenska som andraspråk att ingen progression finns från nivå C till A.

Citat- och referatteknik. Att behärska citat- och referatteknik är ett grundläggande krav inom vetenskapligt skrivande, och matrisens formuleringar bygger framför allt på det övergripande kravet på anpassning till den vetenskapliga texttypen. Detta medför att kraven i svenska som andraspråk är desamma på A- som på C-nivå.

Några krav framstår som fundamentala när det gäller citat- och referatteknik. I första hand krävs naturligtvis att eleven i textens beskrivande del anger källa på ett sådant sätt att läsaren ser vad som är hämtat varifrån. Detta krävs redan på E-nivå, där vissa oklarheter kan accepteras. Hänvisningarna ska på E-nivå vara sådana att källorna lätt ska kunna spåras, medan högre betygsnivåer kräver fullständiga källor. Att enbart hänvisa till ”texthäftet” är inte acceptabelt. En speciell svårighet för eleven erbjuder de källtexter som innehåller flera röster än skribentens. Ett referat på A-nivå löser med precision de problem som detta medför när det gäller källangivelser och referatmarkörer. Även i andra fall är användandet av referatmarkörer ett tecken på god citat- och referatteknik och vittnar om medvetenhet om mottagare och skrivsituation.

Ett annat grundläggande krav är att sätta ut citattecken vid citat. Avskrift är ett vanligt felsteg som inte kan godkännas. Somliga elever går runt detta genom att byta ut enstaka ord och kanske vända på ordföljden. Det är en olämplig metod och ger en svårbedömd text som i vissa fall kan godkännas på E-nivå, om till exempel referaten i huvudsak utgörs av elevens egna formuleringar eller om källtexten ändå bedöms vara tillräckligt kraftigt omarbetad för att inte vara plagiat.

Somliga elever citerar i stället alldeles för mycket. Om referaten helt ersätts av långa citat kan det inte godkännas, men vanligare är att en alltför stor mängd citat vävs in i referaten. Det finns ibland inga formella invändningar att resa mot ett sådant bruk men det är otypiskt för texttypen och en text med väldigt många citat riskerar att inte nå A-nivåns krav på ”skickligt utförd sammanfattning” eller ”väl fungerande” citatteknik.

Disposition och sammanhang

Aspekten innefattar i vad mån dispositionen är logisk och ger stöd åt läsningen samt hur eleven på andra sätt arbetat med att göra texten sammanhängande. Kraven på C- och A-nivå är här desamma, vilket beror på kunskapskravens utformning.

Organisation och styckeindelning. På E-nivå ska textens indelning i inledning, huvudtext och avslutning kunna urskiljas genom en styckeindelning som är rimlig i förhållande till innehållet. Styckemarkeringen ska vara tydlig. På C–A-nivå ska textens tre delar framgå tydligt och samspela väl. Huruvida de tre delarna också är relevanta i förhållande till den valda uppgiften bedöms dock inte under denna aspekt utan under aspekten Innehåll och källhantering.

På C–A-nivå ska styckeindelningen genomgående vara logisk i förhållande till innehållet samt tydligt och konsekvent markerad. Här ökar också kravet på balans i texten. Detta handlar dels om balansen mellan textens tre delar, där beskrivningsdelen i normalfallet har den största textmängden, dels om balansen mellan de olika referaten. Det är dock inte skäligt att förvänta sig att till exempel alla referat ska vara ungefär lika långa. Variationer i längd mellan olika referat kan vara fullt rimliga av skäl som har att göra med hur relevant respektive resonemang är för frågeställningen. Av liknande skäl kan en ovanligt lång avslutning någon gång vara motiverad.

Textbindning. Textbindningen får texten att hänga ihop och visar dess olika sammanhang. Utan textbindning ger texten intryck av staplade påståenden. Inne i styckena ska eleven på E-nivå kunna visa hur resonemangen hänger ihop. På högre nivå ska styckenas relation till varandra framgå. Man kan tala om tre olika typer av textbindning: referensbindning, tematisk bindning samt konnektivbindning med hjälp av sammanhangssignaler.

- Referensbindning. Den enklaste formen av referensbindning är att variera substantiv och pronomen (”människor” – ”de” – ”en del människor” – ”de flesta”). I kurs 3 ska eleven också kunna skapa sammanhang genom att använda sig av ord som hör till samma ämnesområde. I en text om språkförändringar använde en elev ett flertal ord nära förknippade med det ämnet: ”En språklig förändring”, ”en språklig nyhet”, ”det här nya bruket”, ”det äldre bruket”, ”Förändringsprocess”, ”stavningsändringen”, ”De gamla stavningarna”. En sådan referensbindning indikerar en väl fungerande textbindning på nivå C–A.
- Tematisk bindning. Den tematiska bindningen enligt tema-remaprincipen innebär att informationen presenteras i en överskådlig ordning och går från det kända och gamla till det okända och nya. Det redan kända (tema) kommer först i meningen och den nya informationen

(rema) kommer sedan. Genom att låta remat i en mening utgöra temat i nästa kan en skicklig skribent skapa en väl sammanhängande textväv.

- **Konnektivbindning.** Denna bindning är mer avancerad och kan skapa sammanhang inte bara mellan satser och meningar utan också mellan stycken. För den vetenskapliga texttypen är detta en viktig metod för att visa hur olika resonemang förhåller sig till varandra. Med sammanhangssignaler uttrycks till exempel motsättningar ("däremot"), tillägg ("dessutom"), emfas ("i själva verket") och en mängd andra relationer – kronologi, orsak/verkan och så vidare. Eleven kan använda sammanhangssignaler både för att visa sammanhang inom till exempel ett referat, och för att visa relationen mellan olika referat eller stycken. Sammanhangssignaler kan också utgöras av länkande fraser som "en skillnad är" eller "den slutsats man kan dra".

Språk och stil

Under denna aspekt analyseras hur väl språket i texten fungerar i förhållande till den givna kommunikationssituationen. Här behandlas korrekthet, variation, formuleringsförmåga och precision. Stilen ska vara anpassad till den vetenskapliga texttypen.

Det är viktigt att bedömaren inte bara "letar fel" när språk och stil analyseras utan också uppmärksammar de språkliga färdigheter och kommunikativa kvaliteter som elevens text uppvisar. Inte minst bedömningen av andraspråkselevs texter innebär stora utmaningar och svåra ställningstaganden vad gäller de språkliga aspekterna. Här skiljer sig också matriserna för svenska och svenska som andraspråk åt ganska mycket eftersom kunskapskraven för de båda ämnena är olika.

Flera av de termer som tas upp i detta avsnitt förklaras ytterligare i avsnittet **Inför den språkliga bedömningen** på sidorna 8–9.

Språkliga normer (sv). Redan på E-nivå krävs att eleven i huvudsak följer "skriftspråkets normer för språkriktighet". Dessa innefattar normer för meningsbyggnad, stavning och skiljetecken. Den språkliga korrektheten måste sättas i relation till den innehållsliga och språkliga komplexiteten.

Kommunikation, klarhet och precision (sv + sva). Ett grundläggande krav på elevtextens språk är att det ger uttryck för det som eleven vill kommunicera. Språket ska så att säga bära över idéer från skribenten till läsaren, vilket kan ske med större eller mindre utrymme för missförstånd och med högre eller lägre grad av precision. Det kan också göras på ett mer eller mindre koncentrerat sätt.

I svenska som andraspråk utgår den språkliga bedömningen från elevens kommunikativa förmåga, det vill säga huruvida eleven uppnår syftet med sin text och förmår uttrycka sig på ett begripligt sätt. Att den kommunikativa förmågan fokuseras i bedömningen av språket innebär att bedömaren ska fråga sig inte bara hur korrekt språket är utan hur väl det för fram elevens tankar och kommunicerar dessa till läsaren. På E- och C-nivå ska kommunikationen inte hindras av språket, men i undantagsfall kan den begränsas. På A-nivå bör bedömaren göra skillnad på normbrott

som inte begränsar förståelsen av texten, till exempel de flesta böjningsfel och ordföljdsfel, och sådana fel som begränsar förståelsen, till exempel bristande precision i ordvalet. Den senare typen av fel utgör ett hinder för att nå A-nivå.

En andraspråkselev som vågar sig på en komplex och varierad meningsbyggnad utan att kommunikationen begränsas kan nå ett E eller C även om inte varje konstruktion är korrekt. Svenskans ordföljd innebär stora svårigheter för andraspråksinlärare, och ordföljdsfel kan hänga kvar även hos den som kommit mycket långt i sin språkutveckling. Enstaka ordföljdsmissar bör inte påverka bedömningen.

Även felaktig verbanvändning av ovanliga verb kan förekomma relativt ofta på nivå E–C, till exempel ”vilket i resultat öppnade katolikens ögon bredare och lät de avstå från den katolska kyrkan” (”lät” i stället för *förmådde*) eller ”svårt att inse hur stort inflytande bloggandet egentligen har” (”inse” i stället för *bedöma/uppskatta*).

I svenska krävs på C-nivå, vid sidan av den språkliga korrektheten, att språket är ”klart och bär upp elevens resonemang”. Även här ska alltså bedömaren ta ställning till textens språkliga precision i förhållande till det som ska kommuniceras. Det finns i stort sett inget utrymme för oklarheter men visst utrymme för vagheter och oprecisa formuleringar. På A-nivå ställs samma krav i båda svenskämnen vad gäller den språkliga precisionen, som på den nivån genomgående ska vara mycket god. På samtliga nivåer måste den dock ställas i förhållande till textens innehålls- och språkliga komplexitet.

Till textens kommunikativa kvalitet hör också iakttagelser av hur koncentrerat språket är. Kännetecken på ett språk på nivå C är hög grad av sammansättningar och utbyggda nominalfraser, vilket skapar ett informationstätt språk. Ett språk på nivå A innehåller antagligen ofta nominaliseringar. Under förutsättning att de bidrar till att göra framställningen effektiv och smidig är nominaliseringar tecken på ett avancerat språkbruk som bör premieras i bedömning av den språkliga kvaliteten. Nominalfrasen möjliggör också språkliga konstruktioner som kan bidra till textens precision.

Variation (sv + sva). Kravet på E-nivå i svenska att språket ska vara varierat handlar om ordval, till exempel vilka verbfraser och adverbialfraser som används. Likaså handlar variation om meningsbyggnad och ordföljd. En god variation, till exempel variation mellan korta och långa meningar och mer komplexa konstruktioner med underordningar, kan också bidra till att A-nivåns krav på ett ”välformulerat” språk uppfylls (se nedan).

Goda formuleringar (sv) och välformulerat språk (sv + sva). I matriserna återfinns krav på ”goda formuleringar” och ett ”välformulerat” språk. Dessa uttryck ska uppfattas som övergripande begrepp som innefattar flera olika språkliga kvaliteter. Sålunda är både precision och variation indikationer på ett välformulerat språk, i likhet med effektivitet, korrekthet och idiomatiska uttryck. På E-nivå i ämnet svenska ska alltså sådana drag stå att finna, på A-nivå ska de i båda svenskämnen vara utmärkande för texten. Det senare ska inte uppfattas som ett krav på perfektion. Till exempel kan en andraspråkselev förväntas göra enstaka

oprecisa ordval, prepositionsfel, ordföljdsfel eller kongruensfel utan att detta förtar intrycket av en välformulerad text.

Stil i vetenskaplig text (sv + sva). Språket i en vetenskaplig text ska enligt Strömquists Uppsatshandboken (2010:19) ”i princip vara osynligt”. Det är innehållet i den vetenskapliga texten som ska framhävas, inte hur det framförs. Detta hör ihop med kravet på objektiv saklighet. En personlig, kåserande ton är alltså inte lämplig utan stilen bör vara formell med en saklig ton. Formellt språk följer skriftspråksnormen vilket innebär att slangord eller talspråkliga former som ”dom” i stället för ”de” och ”dem” samt ”våran”, ”medans” etc. inte är lämpliga. Inte heller benämns personer vid förnamn. Meningarna bör vara fullständiga och de grammatiska formerna korrekta.

Ordvalet bör också passa i ett mer formellt sammanhang. Det är dock inte meningen att eleven ska använda onödigt svåra ord för att texten ska verka mer avancerad, till exempel genom ett överdrivet bruk av nominaliseringar, vilket gör texten svårläst.

I svenska som andraspråk är det stilen som skiljer nivå E från nivå C när det gäller aspekten Språk och stil. På E-nivå krävs att stilen till viss del är anpassad till den vetenskapliga texttypen, medan nivå C innebär att stilen som helhet ska vara anpassad till den vetenskapliga texttypen. Denna progression i stilnivåer finns även i ämnet svenska, där det på A-nivå dessutom krävs att texten har en tydligt vetenskaplig stil.

Helhetsbedömning

De tre ovan nämnda delaspekterna ingår i en avslutande helhetsbedömning. Anpassning till syfte, texttyp och mottagare kan således ske genom val av innehåll, disposition och textbindning samt genom det språk som används. I helhetsbedömningen ska den kommunikativa kvaliteten särskilt fokuseras. Bedömaren frågar sig hur väl texten fungerar i den angivna situationen, en universitetskurs där eleven skriver ett vetenskapligt pm om en given frågeställning.

Helhetsbedömningen är inte en egen aspekt utan ska ses som en sammanfattning av de tre aspekterna. Den kan också sägas ha en kontrollfunktion: helhetsbedömningen bör stämma överens med det betyg som aspektbedömningen ger. Om sammanvägningen av aspekterna inte står i samklang med det som uttrycks i helhetsbedömningen bör bedömaren gå tillbaka till aspektbedömningen och överväga att revidera delar av den.

Delprovsbetyg

Helhetsbedömningen leder fram till ett betyg på hela delprovet. Delprovsbetygen E, C och A ges om samtliga aspekter i matrisen uppfyller kraven för respektive kravnivå. Lösningar som till övervägande del men inte helt når kravnivåerna C eller A får något av mellanbetygen D eller B. När en lösning står och väger mellan två delprovsbetyg ska bedömningen av den kommunikativa kvaliteten vara starkt vägledande för det delprovsbetyg som ges.

Om kravnivån för endast en av aspekterna är högre än nivån på de övriga två aspekterna, till exempel E, E, C, blir delprovsbetyget ändå E.

I vissa fall kan lösningen uppvisa en spretig profil vad gäller aspekterna. En lösning kan exempelvis vara lyckad vad gäller språk (C) och ha en disposition som motsvarar C–A medan eleven inte fullt ut klarar av att hantera källor på ett sätt som motsvarar situationens krav. Bedömningen av aspekten Innehåll och källhantering stannar då på ett E. Delprovsbetyget blir i detta fall inte högre än D. På grund av brister i källhanteringen kan lösningen inte anses anpassad till situationen, vilket krävs för C. På motsvarande sätt kan en lösning ha ett mycket läsvärt innehåll (A) och god disposition (C–A) men ett språk som inte når högre än E. En sådan lösning stannar också på delprovsbetyget D.

En lösning kan innehållsligt nå A-nivå medan språket motsvarar C. Eftersom aspekten Disposition och sammanhang inte differentieras mellan C och A kan sammanvägningen inte göras på ett enkelt sätt. För att avgöra om lösningen bör få delprovsbetyget C eller B måste bedömaren avgöra om helhetsbedömningen stannar på ett C eller om texten som helhet närmar sig A-nivå och därmed bör få ett mellanbetyg.

Till sist några tumregler:

1. Om en aspekt inte uppnår E-nivå blir helhetsbedömningen E.
2. Om en aspekt bedöms motsvara E- eller C-nivå kan helhetsbedömningen inte bli högre än D respektive B.
3. Om två aspekter bedöms ligga på samma nivå kan helhetsbedömningen inte bli högre än den nivån.

Instruktion

Du har just börjat läsa på universitetet. Den första uppgiften din lärare ger dig är att skriva ett pm på temat *Vändpunkter i mediehistorien*. Det innebär att du med utgångspunkt i en frågeställning ska sammanställa fakta och åsikter från olika källor, analysera dessa samt dra slutsatser. Dina kurskamrater ska läsa ditt pm för att få information om temat, och din lärare kommer att bedöma det.

Ett pm är i det här sammanhanget en sammanhängande utredande text med en inledande problemformulering, en utredning och en avslutning i form av en slutsats. Ett lämpligt omfång på din text är 600–800 ord.

Uppgift 3

Såväl bloggen som boktryckarkonsten har gett människor helt nya förutsättningar att sprida åsikter och information. Hur viktiga har dessa två tekniker varit för yttrandefriheten?

Presentera frågeställningen. **Beskriv** med hjälp av texthäftet hur boktryckarkonsten och bloggandet har gett människor nya möjligheter att sprida sina åsikter. **Jämför** boktryckarkonstens och bloggandets betydelse för det fria ordet.

Rubrik: **Boktryckarkonstens och bloggans betydelse för det fria ordet**

Exempellösningarna är hämtade från provet "Från lertavlor till läsplattor", höstterminen 2012.

Analyserna och bedömningarna följer de matriser som gällde vid provtillfället.

Exempel på lösning och bedömning av uppgiften

Svenska som andraspråk – betyg E

Boktryckarkonstens och bloggans betydelse för det fria ordet

Efter bloggandets stora betydelse inom revolutionerna i Nordafrika anses bloggandet som den nya vändpunkten i mediehistorien. Men revolutionerar bloggandet yttrandefriheten verkligen i så grundläggande som boktryckarkonsten?

Gutenberg revolutionerade hela samhället med sin uppfinning tryckpressen genom att ger det vanliga folket tillgång till skrift i en utsträckning man inte ens hade kunna föreställa sig förut. Tryckpressen gjorde det möjligt att sprida budskap i en betydligt större utsträckning och till en större publik. Det var särskild kyrkan som utnyttjade att informationsspridning var begränsad på muntlig kommunikation och handskrivna texter. Kyrkan använde sig av texterna som bara kunde bli lästa av några få utvalda för att uppbygga ett maktmonopol som inte kunde brytas förrän tryckpressen gav den vanliga befolkningen möjlighet att läsa vad som verkligen står i bibeln. (Stine Overbye i *Världens historia* 4, 2010)

Denna maktposition återfinns i dagens samhälle. Det var och är fortfarande för det mesta stora mediekoncerner som avgör vad som rapporteras i tidningar, på teven och även på nätet och därmed nå den breda befolkningen. Det är därför bloggandet har blivit en helt ny möjlighet för den breda befolkningen att nå ut med sina budskap och även att ha tillgång till information som medierna ha valt tynar

över. Denna möjlighet har fått först och främst stor betydelse i dagens totalitära regim där yttrandefriheten inte anses som självklart som i vårt demokratiska samhälle. Här får bloggare möjlighet att beskriva sitt förtryck och organiserar sig utan att staten kan inblanda sig med censur o.d. (Lotta Gröning, Demokrati på nätet)

Om man jämför bloggandets nya möjligheter med den boktryckskonsten gav så finns många tydliga gemenskaper. Båda gavs individer i det valiga folket möjlighet att nå ut i världen och att bli hört av en revolutionerande stor publik. Denna möjlighet gav dem en makt som förblev så stor en den lätt kunde mätas sig med de översta makterna. Detta innebär ett hot mot de makterna som stöter sig på förtryck och falsk informationsspridning. Vilket på 1500-talet utgjorde kyrkan och idag utgör de totalitära regimerna som existerar i olika delar av världen.

Såväl tryckarkonsten som bloggandet bygger sin makt på att sprida sanningen men om man ser på dem som sprider sina budskap finns det skillnader. I boktrycket var det bara dem som hade tillräckliga finansiella förutsättningar och tillgång till tryckpressen medan det i bloggavärlden är vem som helst som kan skriva. Här gäller det däremot att hitta en publik som är intresserad av det man skriver. Det gäller att hitta en mottagare.

Men att ha en mottagare är också en något som är betydande för tryckkonsten. Det gäller för bägge att ha ett budskap som intresserar mottagaren och även en trovärdighet så att budskapet verkligen tillvaratas av mottagarna. Denna trovärdighet måste uppbyggas genom korrekthet, seriositet och genomtänkt innehåll såväl i det tryckta som i det på en blogg skrivna ordet men medan för det tryckta ordet alltid måste finnas en ansvarig som står för sina texter och yttranden som publiceras i dem gör bloggandet det möjligt att rapportera anonymt och utan att kunna bli tagit till ansvar för det man skrev.

Men inom de totalitära regimerna har styrelsen ofta inrättat olika institutioner som har som uppgift att avslöja författaren bakom ”olagliga” yttranden. Så den moderna tekniken utgör att det inte är längre säkert att orden är fria även på nätet. En problematik som gäller således också båda. Inom båda medier gäller det alltså att vara försiktiga och hur fri ordet egentligen är.

Men för det sista vill jag anmärka att det ändå finns en stor skillnad mellan bloggandet och boktryckeriet: Bloggandet är inte bara snabbare utan ger bloggarna också en betydligt snabbare återkoppling och gränserna mellan sändaren och mottagaren försvinner. Mottagaren kan ofta i själva verket vara sändaren och denna nya uppkommelse ger bloggare en mycket större möjlighet att diskutera utan att vara begränsad av geografiskt avstånd och att kunna organisera sig i mycket större utsträckning.

Den stora organisationsförmågan visade sig inom revolutionerna som nyligen inträffade i arabvärlden det återstår det att se om bloggandet verkligen förnyade yttrandefriheten i dessa länder och bloggarna kan hålla sin maktposition på långt sikt.

Innehåll och källhantering. Denna elevlösning inleds med ett kort stycke som med två meningar presenterar frågeställningen i en något förändrad form, nämligen om bloggandet ”revolutionerar” yttrandefriheten lika mycket som boktryckarkonsten gjorde. Stycket utgör en enkel presentation av frågeställningen.

Eleven ger sedan en översiktlig beskrivning av boktryckarkonstens betydelse byggd på Overbyes artikel och av bloggandets betydelse byggd på Grönings artikel. Vissa viktiga detaljer och idéer saknas dock i referaten som att kyrkan var positiv till och använde sig av Gutenbergs uppfinning. Eleven driver tesen att kyrkan ville ha begränsad informationsspridning och jämför detta med dagens mediekoncerner och totalitära regimer som begränsar innehållet i t.ex. nyhetsrapportering. Detta är intresseväckande, men stämmer inte helt med innehållet i källorna. Elevens jämförelse bygger alltså bara delvis på textreferaten.

Inga referatmarkeringar eller -annonseringar finns utan eleven försöker använda Harvardmetoden med parentes sist i styckena. Källangivelserna är dock inte kompletta eftersom artikelnamnet saknas i den ena och tidningsnamnet och datum i den andra. Inga fler källhänvisningar finns efter de två referaten, vilket tyder på att slutsatsen snarare bygger på egna kunskaper och idéer än på källorna.

Texten är innehållsrik och intressant, men bygger för mycket på egna tankar och reflektioner. Bristerna i källanvändning gör att innehållet i denna lösning inte når högre än E-nivå.

Disposition och sammanhang. Texten består av åtta korta stycken. I början är dispositionen logisk med inledning, två stycken med beskrivning och två stycken bestående av först likheter sedan skillnader. Resten av texten blir något rörig med nya stycken med likheter och skillnader blandat med egna reflektioner och avslutas med en alltför kort och vag slutsats. Läsaren kan dock förstå tanken med dispositionen.

Textbindingen fungerar med tydliga sammanhangssignaler, som t.ex. ”men”, ”även” och ”därför”, vilket gör att texten blir lättläst. Den är dock inte så varierad. Eleven använder ofta ”denna” för att binda ihop texten: ”Denna maktposition”, ”Denna möjlighet”, ”Denna trovärdighet”, ”denna nya uppkommelse” och ”denna länder”.

Dispositionen bedöms motsvara nivå E.

Språk och stil. Texten är skriven av en andraspråkselev som ännu inte behärskar det svenska språket fullt ut. Trots detta lyckas eleven anpassa stilen till den vetenskapliga texttypen genom lämpligt ordval, fullständiga meningar och en neutral ton. Exempel på lyckade val av ord och uttryck är t.ex. ”i en betydligt större utsträckning”, ”en trovärdighet så att budskapet verkligen tillvaratas av mottagarna” och ”några få utvalda”. Texten kännetecknas av saklighet t.ex. genom en hel del passiva konstruktioner. I slutet kommer en egen kommentar vilket också anges tydligt: ”Men för det sista vill jag anmärka att det ändå...”

Språket innehåller en hel del störande fel men är ändå tillräckligt tydligt. Kommunikationen hindras bara i två fall. I tredje stycket skriver eleven om fördelar med bloggar och att befolkningen får ”tillgång till information

som medierna ha valt tynar över”, vilket blir obegripligt. I sjunde stycket resonerar eleven om att bloggar för med sig att gränsen mellan sändare och mottagare försvinner och konstaterar att ”Mottagaren kan ofta i själva verket vara sändaren” vilket blir svårt att förstå för läsaren.

I övrigt är språket fullt begripligt men en läsare kan störas av brott mot ordföljdsregler, felaktiga verbformer och prepositionsfel. Detta vägs upp av en fungerande referensbindning och skicklig användning av t.ex. uttryck för jämförelse som ”bägge” och ”bådadera”.

Språk och stil i denna elevlösning motsvarar C-nivåns krav.

Helhetsbedömning utifrån kommunikativ kvalitet. Eleven har skrivit en intressant och läsvärd text anpassad till den vetenskapliga stilen på ett språk där kommunikationen fungerar med några undantag. Brister i källhanteringen hindrar dock texten från att fungera väl som ett pm av vetenskaplig karaktär. Texten bedöms därför bara vara till viss del anpassad till syftet.

Delprovsbetyg. Språk och stil motsvarar C-nivåns krav medan Innehåll och Disposition motsvarar E-nivå. Texten ges betyget E.

Instruktion

Du har just börjat läsa på universitetet. Den första uppgiften din lärare ger dig är att skriva ett pm på temat *Vändpunkter i mediehistorien*. Det innebär att du med utgångspunkt i en frågeställning ska sammanställa fakta och åsikter från olika källor, analysera dessa samt dra slutsatser. Dina kurskamrater ska läsa ditt pm för att få information om temat, och din lärare kommer att bedöma det.

Ett pm är i det här sammanhanget en sammanhängande utredande text med en inledande problemformulering, en utredning och en avslutning i form av en slutsats. Ett lämpligt omfång på din text är 600–800 ord.

Uppgift 4

Många anser att bloggar har blivit en stark påverkansfaktor i samhällsdebatten och till viss del ersatt de traditionella medierna, medan andra kritiserar den s.k. bloggofären. Är bloggen en maktfaktor?

Presentera frågeställningen. **Beskriv** med hjälp av texthäftet bloggans roll i samhället. **Dra en slutsats** om bloggen som maktfaktor och motivera din slutsats.

Rubrik: **Bloggens makt i samhället**

Exempel på lösning och bedömning av uppgiften

Svenska – betyg C

Bloggens makt i samhället

En promemoria

Många anser att bloggar har blivit en stark påverkansfaktor i samhällsdebatten och till viss del ersatt de traditionella medierna, medan andra kritiserar den s.k. bloggofären. Är bloggen en maktfaktor?

I syfte att snabbt öka sitt läsarantal använder många av dagens mest kända bloggare en till synes aldrig svikande taktik - provokation. Att få människor att reagera och ta ställning verkar vara ett utmärkt sätt att få blickar riktade mot sig, oavsett om folk blir sårade. Malin Ekman har skrivit en artikel om just detta ämne, *Provokationerna* har tagit Kissie till bloggtoppen (*Expressen.se*, 2011-6-10). Journalisten lyfter fram att bloggkaraktären Kissie kan vara det mest typiska exemplet på framgång genom provokation.

Något Ekman ofta förtydligar är att bloggförfattaren vill att man ska skilja på karaktären Kissie, och kvinnan som agerar, Kissies fysiska föreståndare Alexandra Nilsson. Bland annat skulle Alexandra Nilsson medverka vid en webb-tv-show, *Bella & Tyra*, och alldeles innan sin medverkan skrevs ett väldigt provokativt blogginlägg riktat mot Tyra. När Alexandra väl anländer är hon tydlig med att påpeka att hon inte hyser agg mot Tyra, det var ju Kissie som uttryckte sig!

Man kan ur artikeln förstå att det för Alexandra Nilsson handlar om

att tjäna pengar, att synas mer och att vara mer omtalad. Resultatet av bloggen är att subtila meddelanden skickas ut till hennes läsare om hur man ska och inte ska vara, om än inte Alexandra har planerat att förändra folks uppfattningar då hon inte skriver mycket annat än skvaller, mode och skönhetsingrepp.

Bloggar kan dock även ha endast detta syfte, att påverka människor. I takt med att fler och fler läser och skriver bloggar är det självklart för politiker såväl som upprorsmakare att ta en plats i bloggarnas stjärnhimmel. Dessa personer har ju som mål att synas som mest där flest människor är, för att öka deras makt eller styrka deras hjärtefrågor.

Lotta Gröning skriver i sin krönika Demokrati på nätet (Axess nr 2010:1) om hur makthavare ser på bloggar. Gröning menar att bloggar, i likhet med andra medier, och bloggare har en tendens att tystas ner om de uttrycker åsikter som strider mot vad makthavare vill. Samtidigt, hävdar Gröning, är det ett mycket bra sätt för folk att få sina åsikter förmedlade med en viss anonymitet. Tyvärr verkar denna anonymitet försvinna då en viss status uppnåtts, och många människor har blivit fängslade på grund av sina bloggar i länder med totalitära regimer.

Gröning övergår till ett annat tema mot slutet av sin krönika, nämligen hur dagens unga generation dras mer och mer mot den virtuella världen, hur deras verklighet är bunden till internet, och därmed att det är på detta plan framtidens diskussioner och försök till övertyganden kommer äga rum.

Med avseende på dessa två artiklar finns en grund att stå på inför ett ställningstagande om frågan var bloggverldens makt har sin gräns. Vi lär oss från Ekmans artikel att trots att en blogg inte öppet säger sig vilja förmedla budskap, så vet man aldrig vem som kan bli påverkad av ett inlägg, eller på vilket sätt. Att Kissie uttrycker sig vara missnöjd med att hon är så tjock, när hon väger under 45 kg, sänder inte ut rätt signaler till fragila människor som är i en viss fas av livet där de är lättpåverkade.

Gröning, å andra sidan, menar att den som har viljan och kunskapen kan förändra världen med en blogg, och att bloggen är den rätta vägen att gå då alla tecken tyder på att ungdomar rör sig mycket i dessa kretsar.

Sammanfattningsvis kan man säga att en blogg kan påverka många människor, negativt och positivt, men vem som helst kan inte skriva en blogg som för miljoner läsare. Utåtriktade människor har sedan tidernas begynnelse haft mycket inflytande på andra människor, och det är inte något som bloggarnas vara eller icke vara påverkar. Det bloggarna däremot gör är att nå ut till fler människor ännu snabbare, så samhället blir kanske mindre stabilt då det är lättare att påverka fler människor än någonsin tidigare. En notis är att man kanske bör skilja på digitala medier och bloggar, då dessa kan påverka minst lika mycket och det är just digital teknik som växer sig gigantiskt.

Innehåll och källhantering. Eleven använder den presentation av frågeställningen som ges i uppgiftsinstruktionen, vilket är en rimlig metod.

Beskrivningen av bloggarnas roll i samhället bygger på artiklarna av Ekman och Gröning och utgår från idén att det finns två typer av bloggar.

Den ena, den som Ekman presenterar, handlar inte om ”mycket annat än skvaller, mode och skönhetsingrepp” och dess främsta representant är Kissie. Den andra typen beskrivs av Gröning, skrivs av ”politiker såväl som upprorsmakare” och handlar om deras ”hjärtefrågor”. Båda referaten är rättvisande och relevanta, har tydliga källangivelser i början och smidiga referatmarkeringar där de behövs.

Elevens egna resonemang syftar till att visa att den typ av bloggar som Kissie representerar har makt att påverka människor, liksom även de mer politiska bloggarna. Denna slutsats – att alla typer av bloggar påverkar – nyanseras i resonemang om bloggares olika syften och om negativ och positiv påverkan. Texten hade vunnit på en avslutning med ett tydligare svar på frågeställningen. Läsaren ges inte en klar och koncis bild av bloggarnas makt i samhället. Å andra sidan bygger slutsatserna tydligt på källorna, och man kan lägga märke till hur eleven genom i stort sett hela sin text återknyter till Ekman och Gröning på ett föredömligt sätt. Detta skänker trovärdighet åt slutsatserna och ger texten en saklig karaktär.

Det är framför allt avslutningens bristande precision som gör att bedömningen av innehållet stannar vid kravnivån C.

Disposition och sammanhang. Textens struktur följer logiskt och tydligt den väg mot slutsatsen som tecknas ovan. Flera stycken är alltför korta; till exempel har den inledande presentationen av frågeställningen onödigt delats upp i två stycken.

De flesta stycken inleds med en fras – inte sällan en referatmarkering – som signalerar dess roll i texten och samtidigt anknyter till föregående stycke: ”Något Ekman ofta förtydligar är att”, ”Man kan ur artikeln förstå att” etc. Den del av texten som behandlar de egna slutsatserna markeras också tydligt: ”Med avseende på dessa två artiklar finns en grund att stå på inför ett ställningstagande om frågan var bloggverldens makt har sin gräns.” Även inne i styckena ger eleven stöd åt läsningen med god textbindning. Man kan till exempel studera hur eleven lyfter fram olika aspekter av Grönings text. De första två meningarna inleds med enkla anföringsmarkeringar, ”Lotta Gröning skriver”, ”Gröning menar”. De därpå följande meningarna inleds med uttryck som pekar på någon form av kontrast: ”Samtidigt, hävdar Gröning”, ”Tyvärr”, ”Gröning övergår till ett annat tema”.

Till såväl struktur som textbindning bedöms dispositionen i denna text motsvara kravnivån C–A.

Språk och stil. Beskrivningen av bloggarnas roll i samhället inleds på ett sätt som knappast är anpassat till den vetenskapliga texttypen: ”I syfte att snabbt öka sitt läsarantal använder många av dagens mest kända bloggare en till synes aldrig svikande taktik - provokation. Att få människor att reagera och ta ställning verkar vara ett utmärkt sätt att få blickar riktade mot sig, oavsett om folk blir sårade.” Den här typen av svepande generalisering är ett stilistiskt felsteg som eleven dock fortsättningsvis reparerar genom den neutrala tonen i referaten, med ordval av typen ”Man kan ur artikeln förstå” och ” Vi lär oss från Ekmans artikel att”. Det finns andra

ställen i texten som brister i stilnivå eller precision, till exempel ”ta en plats i bloggarnas stjärnhimmel”, ”styrka deras hjärtefrågor”, ”försök till övertyganden”.

Men språket kan sällan sägas brista i klarhet, är varierat i ordval, meningslängd och meningsbyggnad, och innehåller flera goda formuleringar. Inte minst referatmarkeringar och andra sammanhangssignaler visar på god språklig förmåga. Överlag motsvarar språket och stilen i texten de krav som ställs på nivå C.

Helhetsbedömning utifrån kommunikativ kvalitet. Textens främsta förtjänst är hanterandet av källorna. Man kan säga att flera olika röster – Ekmans, Alexandra Nilssons (och likaså hennes alter ego Kissies), Grönings och elevens egen – gör sig hörda i texten, som så ofta i texter av vetenskaplig karaktär. Ett sådant komplext innehåll ställer stora krav på såväl disposition som språk, men eleven är uppgiften vuxen.

Delprovsbetyg. En del innehållsliga och språkliga brister till trots ges texten betyget C.